

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ન્યુ પ્રકાશ ટ્રાન્સપોર્ટ કો. લિમિટેડ

વિરુદ્ધ

ન્યુ સુવર્ણ ટ્રાન્સપોર્ટ કો. લિમિટેડ

(એસ. આર. દાસ મુખ્ય ન્યાયમૂર્તી, ભગવતી, વેંકટરામ અચ્ચર,

બી. પી. સિંહા અને એસ. કે. દાસ ન્યાયમૂર્તિશ્રીઓ)

રોડ ટ્રાન્સપોર્ટ—સ્ટેજ કેરેજ પરમિટ માટેની અરજી—પોલીસ અહેવાલ—
કાર્યપદ્ધતિ—એપેલેટ ઓથોરિટી, પોતાની મેળે કાર્યવાહી સ્થગિત કરવા
બંધાયેલી છે કે કેમ—કુદરતી ન્યાયનો ભંગ—મોટર વ્હીકલ્સ એક્ટ (૧૯૩૮નો
૪), કલમો ૪૭, ૪૮, ૬૪, ૬૮.

કુદરતી ન્યાયના નિયમો વૈધાનિક મંડળોના બદલાતા બંધારણો અને ધારાસભા દ્વારા નિર્ધારિત નિયમો કે જેના હેઠળ તેમણે કામ કરવાનું હોય છે તેની સાથે બદલાય છે, અને કોઈ ચોક્કસ કેસમાં તેનું ઉલ્લંઘન થયું છે કે કેમ તે તેઓ શું હોઈ શકે તે અંગેની કોઈ પૂર્વધારણા દ્વારા નહીં પરંતુ સંબંધિત અધિનિયમની જોગવાઈઓના પ્રકાશમાં નક્કી કરવું જોઈએ.

કેસ-લો ની ચર્ચા કરવામાં આવી.

મોટર વ્હીકલ્સ એક્ટની કલમો ૪૭, ૪૮, ૬૪ અને કલમ ૬૮ હેઠળ ઘડવામાં આવેલા નિયમો તે વિપુલ પ્રમાણમાં સ્પષ્ટ કરે છે કે પ્રાદેશિક પરિવહન સત્તામંડળ (રીજીયોનલ ટ્રાન્સપોર્ટ ઓથોરિટી) અને અપીલ સત્તામંડળ (એપેલેટ ઓથોરિટી) અપીલની સુનાવણીમાં, અર્ધ-ન્યાયિક ક્ષમતામાં કાર્ય કરે છે અને કાયદાની અદાલતો તરીકે નહીં અને તેમણે મૌખિક કે દસ્તાવેજી પુરાવા નોંધવાની જરૂર નથી અને, સ્ટેજ કેરેજ પરમિટ માટેના અરજદારોના પરસ્પર વિરોધી દાવાઓ વચ્ચે નિર્ણય કરતી વખતે, તેમણે જે કરવાનું હોય છે તે એવા દાવાઓ સાથે ન્યાયી અને યોગ્ય રીતે કામ પાર પાડવાનું છે. અધિનિયમ, જોકે, તેમના હિતોના રક્ષણ માટે પૂરતી જોગવાઈ કરે છે.

વીરપ્પા પિલ્લાઈ વિરુદ્ધ રમણ એન્ડ રમણ લિમિટેડ [૧૯૫૨] એસ.સી.આર.
૫૮૩, નો સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો.

પરિણામે, એવા કેસમાં જ્યાં પ્રાદેશિક પરિવહન સત્તામંડળે પ્રતિકૂળ પોલીસ અહેવાલના કારણે એક અરજદારને પરમિટ આપવાનો ઇનકાર કર્યો હતો અને અપીલ સત્તામંડળે પોલીસના વધુ એક અહેવાલના આધારે તે મંજૂર કરી હતી, જેના દ્વારા તેની સામેના તમામ મહત્વના આક્ષેપો પાછા ખેંચી લેવામાં આવ્યા હતા અને તેના હરીફ વિરુદ્ધ એવું કંઈ કહેવામાં આવ્યું ન હતું કે જેનું તેના દ્વારા ખંડન કરવાની જરૂર પડે, અને ચેરમેને અપીલની સુનાવણી વખતે કોઈપણ હિત ધરાવતા પક્ષકારોના વિરોધ વિના અથવા મુલતવી રાખવાની કોઈ વિનંતી વિના આવો અહેવાલ વાંચી સંભળાવ્યો હતો અને અપીલમાં હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચે, બંધારણની કલમો ૨૨૬ અને ૨૨૭ હેઠળ કરાયેલા સિંગલ જજના નિર્ણયને ઉલટાવતા, એવું ઠરાવ્યું હતું કે હરીફ દાવેદારને સુધારેલા પોલીસ અહેવાલનો સામનો કરવાની તક પૂરી પાડવા માટે પોતાની મેળે કાર્યવાહી સ્થગિત કરવામાં અપીલ સત્તામંડળ તરફથી થયેલી નિષ્ફળતાના કારણે કુદરતી ન્યાયના નિયમોનું ઉલ્લંઘન થયું હતું, તેનો તે નિર્ણય ભૂલભરેલો હતો અને તેને બાજુ પર સેટ કરવો જોઈએ.

વધુમાં ઠરાવવામાં આવ્યું કે, અપીલની સુનાવણી વખતે ચેરમેન દ્વારા પોલીસ

અહેવાલની વિગતો વાંચી સંભળાવવી તે કુદરતી ન્યાયના નિયમોનું પૂરતું પાલન હતું કારણ કે નિયમોમાં એવું કંઈ ન હતું કે જેના માટે તેની નકલ કોઈપણ પક્ષકારને આપવી જરૂરી હોય.

દીવાની અપીલ અધિકારક્ષેત્ર: દીવાની અપીલ નં. ૭૪/૧૯૫૬

લેટર્સ પેટેન્ટ અપીલ નં. ૨ /૧૯૫૫ માં નાગપુર હાઈકોર્ટના તારીખ ૨૨ સપ્ટેમ્બર ૧૯૫૫ ના ચુકાદા અને આદેશ વિરુદ્ધ વિશેષ પરવાનગી (સ્પેશિયલ લીવ) દ્વારા અપીલ.

અપીલકર્તા વતી સી. કે. દફતરી, સોલિસિટર-જનરલ ફોર ઇન્ડિયા, જે. ન. બેનર્જી અને પી. સી. અગરવાલા.

સામવાળા નં. ૧ વતી એમ. સી. સેતલવાડ, એટર્ની-જનરલ ફોર ઇન્ડિયા અને નૌનિત લાલ.

સપ્ટેમ્બર ૩૦, ૧૯૫૬. કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિશ્રી સિંહ દ્વારા આપવામાં

આવ્યો હતો

આ અપીલ નાગપુર હાઈકોર્ટની લેટર્સ પેટેન્ટ બેન્ચ દ્વારા પસાર કરાયેલા તારીખ ૨૨ સપ્ટેમ્બર ૧૯૫૫ ના ચુકાદા અને આદેશ વિરુદ્ધ વિશેષ પરવાનગી દ્વારા કરવામાં આવી છે, જેણે તે જ કોર્ટના સિંગલ જજના તારીખ ૧૩ ડિસેમ્બર ૧૯૫૪ ના આદેશને ઉલટાવ્યો હતો, જેમણે સર્ટિઓરારી ના સ્વરૂપની રીટ જારી કરવાનો ઇનકાર કર્યો હતો.

આ કેસની હકીકતો ટૂંકી છે અને નીચે મુજબ જણાવી શકાય છે: સુવર્ણ ટ્રાન્સપોર્ટ કંપની લિમિટેડ, જેને આ ચુકાદા દરમિયાન પ્રથમ સામવાળા તરીકે ઓળખવામાં આવશે, તે બુલડાણા-મલકાપુર રૂટ પર બસો ચલાવવા માટે સાત પરમિટ ધરાવતી હતી, તે રૂટ પરના એકમાત્ર ઓપરેટર તરીકે. તેણે તે જ રૂટ માટે બીજી પરમિટ માટે અરજી કરી. અપીલકર્તા, ધ ન્યુ પ્રકાશ ટ્રાન્સપોર્ટ કો. લિમિટેડ, તેમજ નવજીવન ટ્રાન્સપોર્ટ સર્વિસ નામના અન્ય એક પક્ષકારે (આ કોર્ટમાં ટાંકવામાં આવેલ નથી) તે રૂટ પર સમાન પરમિટ માટે અરજી કરી. તારીખ ૨૬ મે ૧૯૫૩ ના રોજ, અમરાવતીના પ્રાદેશિક પરિવહન સત્તામંડળ દ્વારા, જે આ કોર્ટમાં ત્રીજા સામવાળા છે, ઉપરોક્ત ત્રણેય અરજદારોને પરમિટ માટેની અરજીના સંદર્ભમાં સાંભળવામાં આવ્યા હતા. વિવિધ અરજીઓની વિચારણા મુલતવી રાખવામાં આવી હતી, પરંતુ એક ઠરાવ પસાર કરવામાં

આવ્યો હતો કે "બુલડાણા-મલકાપુર રૂટ પર કોઈ એક જ સેવાની મોનોપોલી (ઈજારો) હોવી જોઈએ નહીં." તારીખ ૩૦ માર્ચ ૧૯૫૪ ના રોજ, પ્રાદેશિક પરિવહન સત્તામંડળની બીજી બેઠક મળી અને પ્રથમ સામવાળાને પરમિટ મંજૂર કરવામાં આવી. અપીલકર્તાની અરજી એ ગ્રાઉન્ડ પર ફગાવી દેવામાં આવી હતી કે પોલીસ અહેવાલ તેની વિરુદ્ધ હતો. અપીલકર્તાએ અપીલ સત્તામંડળ (મોટર વ્હીકલ્સ એક્ટના નિયમ ૭૩ હેઠળ ગઠિત), મધ્ય પ્રદેશ, નાગપુર સમક્ષ અપીલ દાખલ કરી, જે આ અપીલમાં બીજા સામવાળા છે. અપીલકર્તાએ પોતાની વિરુદ્ધના પોલીસ અહેવાલની ચોકસાઈને પડકારી અને ડિસ્ટ્રિક્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ ઓફ પોલીસને વ્યક્તિગત રીતે પ્રથમ અહેવાલમાં દર્શાવેલી હકીકતોની ચકાસણી કરવા વિનંતી કરી કે જેના આધારે અપીલકર્તાની પરમિટ માટેની અરજી અગાઉ જણાવ્યા મુજબ ફગાવી દેવામાં આવી હતી. પોલીસે વધુ એક અહેવાલ આપ્યો, જે બીજા સામવાળા સમક્ષ મૂકવામાં આવ્યો. પોલીસનો તે વધુ અહેવાલ અપીલની સુનાવણીના સમયે અપીલ સત્તામંડળના ચેરમેન દ્વારા પક્ષકારોને વાંચી સંભળાવવામાં આવ્યો હતો. સુનાવણી વખતે બીજા સામવાળા દ્વારા અપનાવવામાં આવેલી પદ્ધતિ સામે પક્ષકારોમાંથી કોઈ પણ દ્વારા કોઈ વિરોધ ઉઠાવવામાં આવ્યો હોવાનું જણાતું નથી. તારીખ ૨૯ જુલાઈ ૧૯૫૪ ના તેના આદેશ દ્વારા, બીજા સામવાળાએ ત્રીજા સામવાળાના આદેશને બાજુ પર સેટ કર્યો, અપીલ મંજૂર કરી અને અપીલકર્તાને પરમિટ જારી કરવાનો આદેશ આપ્યો. પ્રથમ સામવાળાએ નાગપુર ખાતેની હાઈકોર્ટમાં બંધારણની કલમ ૨૨૬

હેઠળ મુખ્યત્વે બે ગ્રાઉન્ડ પર સર્ટિઓરારીની રીટ માટે અરજી કરી, એટલે કે, (૧) બીજા સામવાળા દ્વારા પસાર કરાયેલો આદેશ રેકૉર્ડ પર દેખાતી ભૂલથી દૂષિત હતો, અને (૨) તે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોથી વિરુદ્ધ હતો. પ્રથમ ગ્રાઉન્ડ એવા આક્ષેપ પર આધારિત હતું કે બીજા સામવાળાએ પોલીસ અહેવાલ ખોટો વાંચ્યો હતો, અને બીજું એવા આક્ષેપ પર કે પોલીસ દ્વારા સુધારેલો અહેવાલ અરજદારને બતાવવામાં આવ્યો ન હતો, જેને "અહેવાલ સાથે કામ પાર પાડવા અથવા તેમાં કરાયેલા કોઈપણ સંબંધિત આક્ષેપોનો સામનો કરવા માટે, અને તે અહેવાલનો અભ્યાસ કરવા અને અપીલનો નિર્ણય લેવાય તે પહેલાં તે અંગે પોતાની રજૂઆતો કરવા માટે કોઈ વાસ્તવિક અને અસરકારક તક આપવામાં આવી ન હતી." અપીલકર્તા અને બીજા સામવાળાએ કોર્ટ દ્વારા જારી કરાયેલા રૂલ (નિયમ) સામે કારણો દર્શાવ્યા. અપીલકર્તાએ કારણ દર્શાવતા સ્વીકાર્યું કે ત્રીજા સામવાળાએ તારીખ ૨૭ માર્ચ ૧૯૫૪ ના પોલીસ અહેવાલના આધારે તેની અરજી ફગાવી દીધી હતી જે "ભૂલો અને અસત્યોથી ભરેલો હતો," તેણે ડિસ્ટ્રિક્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ ઓફ પોલીસને વ્યક્તિગત રીતે ઉક્ત અહેવાલની વિગતોની ચકાસણી કરવા વિનંતી કરી હતી અને યોગ્ય ચકાસણી પછી પોલીસ દ્વારા સબમિટ કરાયેલા નવા અહેવાલે અપીલકર્તાને પ્રથમ અહેવાલમાં સમાવિષ્ટ ગેરવર્તણૂકના આક્ષેપોમાંથી મુક્ત કર્યો હતો. તેણે એ ગ્રાઉન્ડનું પણ ખંડન કર્યું કે રેકૉર્ડ પર દેખાતી કોઈ ભૂલ હતી. અપીલકર્તાની વિનંતી પર ચકાસણી કર્યા પછી પોલીસ દ્વારા સબમિટ કરાયેલો નવો અહેવાલ બીજા સામવાળાને મળ્યો હતો

અને ચેરમેને અપીલની સુનાવણી દરમિયાન તે વાંચ્યો હતો અને તેથી, એવું સૂચવવું ખોટું હતું કે ન્યાયની નિષ્ફળતા થઈ હતી. બીજા સામવાળાએ પણ કારણ દર્શાવ્યું અને અપીલકર્તાના નિવેદનને સમર્થન આપ્યું કે પ્રથમ પોલીસ અહેવાલમાં પાછળથી ડિસ્ટ્રિક્ટ સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ ઓફ પોલીસ દ્વારા તારીખ ૧૩ મે ૧૯૫૪ ના અહેવાલ દ્વારા સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો, જે દર્શાવે છે કે અગાઉનો અહેવાલ "કોઈક ગેરસમજ પર આધારિત હતો." એવું પણ જણાવવામાં આવ્યું હતું કે જ્યારે અપીલ સાંભળવામાં આવી રહી હતી ત્યારે ચેરમેન દ્વારા પક્ષકારોને અહેવાલ ખરેખર વાંચી સંભળાવવામાં આવ્યો હતો.

પ્રથમ સામવાળા દ્વારા અગાઉ જણાવ્યા મુજબ કલમો ૨૨૬ અને ૨૨૭ હેઠળ કરાયેલી અરજી સિંગલ જજ (મિ. જસ્ટિસ વી. આર. સેન) દ્વારા સાંભળવામાં આવી હતી જેમણે તારીખ ૧૩ ડિસેમ્બર ૧૯૫૪ ના તેમના આદેશો દ્વારા ખર્ચ સાથે રૂલ ડિસ્ચાર્જ (૨૬) કર્યો હતો. તેમના ચુકાદા દરમિયાન વિદ્વાન જજે મોટર વ્હીકલ્સ એક્ટ હેઠળના સત્તામંડળો, એટલે કે બીજા અને ત્રીજા સામવાળાના આદેશોનો વિગતવાર સંદર્ભ લીધા પછી અવલોકન કર્યું કે આ દલીલમાં કોઈ તથ્ય નથી કે અપીલ સત્તામંડળ દ્વારા અપનાવવામાં આવેલી કાર્યપદ્ધતિ કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોથી વિપરીત હતી અને તેણે પ્રથમ સામવાળાના હિતને નુકસાન પહોંચાડ્યું હતું; અને રેકૉર્ડ પર દેખાતી કોઈ ભૂલ ન હતી. વિદ્વાન જજે એ પણ ધ્યાન દોર્યું કે જ્યારે અહેવાલ પ્રથમ સામવાળાના ધ્યાને લાવવામાં આવ્યો

ત્યારે, તેણે એવું દર્શાવ્યું ન હતું કે તે અહેવાલનું ખંડન કરવા ઈચ્છે છે.

પ્રથમ સામવાળાએ લેટર્સ પેટેન્ટ હેઠળ અપીલ દાખલ કરી અને અપીલ સત્તામંડળના આદેશો સામે તેના આક્રમણના ગ્રાઉન્ડ્સનું પુનરાવર્તન કર્યું. અપીલની સુનાવણી ચીફ જસ્ટિસ હિદાયતુલ્લા અને મિ. જસ્ટિસ એસ. પી. કોટવાલની બનેલી ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા કરવામાં આવી હતી. લેટર્સ પેટેન્ટ બેન્ચ એ દલીલને નકારવા તરફ ઝૂકેલી જણાયતી હતી કે રેકૉર્ડ પર દેખાતી કોઈ ભૂલ હતી અને ધ્યાન દોર્યું કે જો કે બીજા સામવાળા દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાયેલી ભાષા અસ્પષ્ટ અને તદ્દન સચોટ ન હતી, પણ એવો મત લેવો શક્ય હતો કે તેણે વાસ્તવમાં પાછળના પોલીસ અહેવાલ પર વિચાર કર્યો હતો જ્યારે તેણે અવલોકન કર્યું કે પોલીસે અપીલકર્તાને એક નાની બાબત સિવાય તમામ દોષોમાંથી વ્યવહારિક રીતે મુક્ત કર્યો છે, જેનો અહીં વિગતવાર સંદર્ભ આપવો જરૂરી નથી. બીજા ગ્રાઉન્ડ પર તે વિદ્વાન સિંગલ જજ સાથે અસંમત થઈ અને એવા નિષ્કર્ષ પર આવી કે "અપીલકર્તાને તેનો કેસ રજૂ કરવાની યોગ્ય અને અસરકારક તક આપ્યા વિના ઉતાવળ કરવામાં અપીલ સત્તામંડળે ભૂલ કરી છે." પરિણામે તેણે અપીલ સત્તામંડળના આદેશને રદ કરતી અને ચુકાદા દરમિયાન કરાયેલા અવલોકનોના પ્રકાશમાં અપીલની ફરીથી સુનાવણી કરવાનો તેને નિર્દેશ આપતી રીટ મંજૂર કરી.

અપીલકર્તાએ આ કોર્ટમાં અપીલ માટે ફિટનેસના પ્રમાણપત્ર માટે હાઈકોર્ટમાં અરજી કરી. ત્યાં અસફળ રહ્યા પછી, અપીલકર્તા આ કોર્ટમાં આવ્યો અને અપીલ માટે વિશેષ પરવાનગી મેળવી.

આ કોર્ટ દ્વારા જે એકમાત્ર પ્રશ્ન નક્કી કરવાનો રહે છે તે એ છે કે અપીલ સત્તામંડળ દ્વારા અપનાવવામાં આવેલી કાર્યપદ્ધતિના પરિણામે આ કેસમાં કુદરતી ન્યાયની નિષ્ફળતા થઈ છે કે કેમ. આ પ્રશ્ન પર હાઈકોર્ટમાં કેસના બે તબક્કામાં અભિપ્રાયોમાં સ્પષ્ટ તફાવત રહ્યો છે. અપીલકર્તા વતી એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે નાગપુર હાઈકોર્ટની અપીલ બેન્ચે વિદ્વાન સિંગલ જજ, જેઓ સ્પષ્ટપણે વિરોધી અભિપ્રાય ધરાવતા હતા, તેમની સાથે અસંમતિ દર્શાવીને આ કેસના સંજોગોમાં ન્યાયની નિષ્ફળતા થઈ છે તેવા નિષ્કર્ષ પર આવવામાં ભૂલ કરી છે. એવી દલીલ પણ કરવામાં આવી છે કે એવા કોઈ સુવ્યાખ્યાયિત માપદંડો નથી કે જેના દ્વારા આ પ્રશ્ન નક્કી કરી શકાય. તે વૈધાનિક મંડળની રચના કરનારા કાયદાની શરતો પર આધાર રાખે છે જેણે કાયદામાં નિર્ધારિત તેની જવાબદારીઓ અનુસાર કાર્ય કરવાનું હોય છે. જો તેણે કાયદા દ્વારા જે કંઈ પણ જરૂરી હતું તે બધું જ કર્યું હોય, તો એમ કહી શકાય નહીં કે તે તેની વૈધાનિક ફરજના પાલનમાં નિષ્ફળ ગયું છે. આ સંદર્ભમાં મોટર વ્હીકલ્સ એક્ટની કલમ ૬૮ હેઠળ ઘડવામાં આવેલા સંબંધિત નિયમોની સાથે વાંચવામાં આવતી કલમો ૪૭, ૪૮ અને ૬૪ ની જોગવાઈઓનો સંદર્ભ

આપવામાં આવ્યો હતો. સામવાળાઓ વતી એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે તેની પાસે પાછળના પોલીસ અહેવાલનો અભ્યાસ કરવાની અને તેના પર રજૂઆતો કરવાની કોઈ તક ન હતી જેના પરિણામે એ અર્થમાં કુદરતી ન્યાયની નિષ્ફળતા થઈ છે કે સામવાળાને સાંભળવાની ન્યાયી અને સંપૂર્ણ તકથી વંચિત રાખવામાં આવ્યા હતા. જો કે અપીલમાં હાઈકોર્ટે તેનો નિર્ણય અન્ય પ્રશ્ન પર આધારિત રાખ્યો ન હતો, એટલે કે રેકૉર્ડ પર દેખાતી કોઈ ભૂલ હતી કે કેમ, પણ એવી દલીલ કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હતો કે બીજા સામવાળાના આદેશમાં ભૂલ હતી જ્યાં સુધી તેણે માત્ર પ્રથમ અહેવાલનો સંદર્ભ આપ્યો હતો અને તેમાં પાછળના અહેવાલમાં સમાવિષ્ટ બાબતોને વાંચી હતી. શરૂઆતમાં જ અમે અવલોકન કરી શકીએ છીએ કે, અમારા અભિપ્રાય મુજબ, સામવાળા વતી વિદ્વાન કાઉન્સેલ દ્વારા આ કોર્ટમાં પુનર્જીવિત કરવા માંગેલા બીજા ગ્રાઉન્ડમાં કોઈ તથ્ય નથી. આ કેસના સંદર્ભમાં રેકૉર્ડ પર દેખાતી ભૂલનો અર્થ એવી હકીકતોની ધારણા હોવો જોઈએ જે રેકૉર્ડ દ્વારા સમર્થિત ન હોય. અમને અન્ય ગ્રાઉન્ડ્સ સાથે કોઈ લેવાદેવા નથી જે દરેક ચોક્કસ કેસના સંદર્ભમાં રેકૉર્ડ પર દેખાતી ભૂલની દલીલને સમર્થન આપી શકે. આ કેસમાં જો એવી કોઈ ભૂલ હતી, તો તે બે પોલીસ અહેવાલોના સંદર્ભમાં હતી. હાઈકોર્ટની અપીલ બેન્ચ દ્વારા અવલોકન કરાયા મુજબ, જો કે સખત વ્યાકરણની રચનાના સંદર્ભમાં અપીલ સત્તામંડળ દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાયેલી ભાષા પ્રથમ પોલીસ અહેવાલનો સંદર્ભ આપી શકે છે, પણ એવું માનવું મુશ્કેલ હતું કે હાઈકોર્ટ સમક્ષ પડકારવામાં

આવેલા આદેશમાં સંદર્ભિત બાબતો અપીલકર્તાના કહેવાથી પોલીસ દ્વારા સબમિટ કરાયેલા પાછળના અહેવાલમાં સમાવિષ્ટ ન હતી. અપીલ હેઠળના ચુકાદામાં એવો મત લેવામાં આવ્યો ન હતો કે રેકૉર્ડ પર દેખાતી એવી કોઈ ભૂલ હતી જેવી પ્રથમ સામવાળા વતી દલીલ કરવામાં આવી હતી. અમને હાઈકોર્ટની અપીલ બેન્ચ દ્વારા વંચાયા મુજબ અપીલ સત્તામંડળના આદેશોનો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો છે અને, અમારા અભિપ્રાય મુજબ, હાઈકોર્ટ સમક્ષ પડકારવામાં આવેલા આદેશોને દૂષિત કરે તેવી કોઈ ભૂલ દર્શાવવામાં આવી નથી.

કુદરતી ન્યાયની નિષ્ફળતા થઈ છે કે કેમ તે પ્રશ્ન પર પાછા આવતા, પ્રાદેશિક પરિવહન સત્તામંડળના આદેશો વિરુદ્ધની અપીલનો નિકાલ કરતી વખતે અપીલ સત્તામંડળ પર લાદવામાં આવેલી જવાબદારીઓ શોધવા માટે આપણે કાયદાની સંબંધિત જોગવાઈઓની ટૂંકમાં સમીક્ષા કરી શકીએ છીએ. સ્ટેજ કેરેજ પરમિટ માટેની અરજીનો નિકાલ કરતી વખતે પ્રાદેશિક પરિવહન સત્તામંડળ દ્વારા ધ્યાનમાં લેવાની બાબતો કલમ ૪૭ માં નક્કી કરવામાં આવી છે. તેમાં સામાન્ય રીતે જનતાનું હિત, હાલની રોડ ટ્રાન્સપોર્ટ સેવાની પર્યાપ્તતા અને કોઈપણ ચોક્કસ વિસ્તારને થતા લાભોનો સમાવેશ થાય છે. સત્તામંડળને પ્રસ્તાવિત રૂટ પર રોડ ટ્રાન્સપોર્ટની સુવિધાઓ પહેલેથી જ પૂરી પાડતી વ્યક્તિઓ દ્વારા અથવા જેમના અધિકારક્ષેત્રમાં પ્રસ્તાવિત રૂટ આવેલો હોય તેવા કોઈપણ સ્થાનિક

સત્તામંડળ અથવા પોલીસ સત્તામંડળ દ્વારા કરવામાં આવેલી કોઈપણ રજૂઆતોને ધ્યાનમાં લેવાનો પણ આદેશ આપવામાં આવ્યો છે. કલમ ૪૮ પ્રાદેશિક પરિવહન સત્તામંડળને કલમ ૪૭ માં નિર્ધારિત બાબતોને ધ્યાનમાં લીધા પછી, સ્ટેજ કેરેજની સંખ્યા મર્યાદિત કરવાની અને સ્ટેજ કેરેજ પરમિટ પર શરતો લાદવાની સત્તા આપે છે. કલમ ૬૪ પ્રોવિન્શિયલ અથવા પ્રાદેશિક પરિવહન સત્તામંડળ દ્વારા પસાર કરાયેલા નિર્દિષ્ટ પ્રકારના આદેશો વિરુદ્ધ "નિર્ધારિત સત્તામંડળ" સમક્ષ અપીલના અધિકારની જોગવાઈ કરે છે. તે શરતોમાં એવી જોગવાઈ પણ કરે છે કે નિર્ધારિત સત્તામંડળ સમક્ષ અપીલ દાખલ થવા પર, તે અપીલકર્તા અને મૂળ સત્તામંડળને, એટલે કે જે સત્તામંડળના આદેશો વિરુદ્ધ અપીલ લાવવામાં આવી છે તેને, "સાંભળવાની તક" આપશે. કલમ ૬૪ જે અપીલનો અધિકાર બનાવે છે તે શરતોમાં જે વ્યક્તિઓ વિરુદ્ધ અપીલ દાખલ કરવામાં આવી છે તેમને સમાન તક આપવા વિશે વાત કરતી નથી. પરંતુ કલમ ૬૮ દ્વારા પ્રદત્ત તેની નિયમ બનાવવાની સત્તાના અનુસંધાનમાં સરકાર દ્વારા ઘડવામાં આવેલો નિયમ ૭૩ નક્કી કરે છે કે અધિનિયમની કલમ ૬૪ હેઠળ પ્રાદેશિક પરિવહન સત્તામંડળના આદેશો વિરુદ્ધની અપીલ નક્કી કરનાર સત્તામંડળ પ્રોવિન્શિયલ ટ્રાન્સપોર્ટ ઓથોરિટીના ચેરમેન અને બે સભ્યો રહેશે. નિયમ વધુમાં જોગવાઈ કરે છે કે અપીલ મળવા પર, ચેરમેન અપીલની સુનાવણી માટે સમય અને સ્થળ નક્કી કરશે અને અપીલકર્તા, મૂળ સત્તામંડળ અને "અપીલમાં હિત ધરાવતી કોઈપણ અન્ય

વ્યક્તિ" ને ત્રીસ દિવસથી ઓછી ન હોય તેવી નોટિસ આપશે અને આવી નક્કી કરેલી અથવા મુલતવી રાખેલી તારીખે અપીલ સત્તામંડળ "હાજર થનાર વ્યક્તિઓને સાંભળશે અને, જો જરૂરી જણાય તો, આવી વધુ પૂછપરછ કર્યા પછી, જે આદેશ વિરુદ્ધ અપીલ પસંદ કરવામાં આવી છે તેને બહાલ રાખશે, ફેરફાર કરશે અથવા બાજુ પર સેટ કરશે અને ન્યાયી અથવા યોગ્ય હોય તેવો કોઈપણ પરિણામી અથવા આકસ્મિક આદેશ કરશે". આમ જોઈ શકાશે કે જો કે અપીલનો અધિકાર આપતી મૂળ કલમ શરતોમાં સામવાળાને સાંભળવાનો કોઈ અધિકાર બનાવતી નથી, પણ અપીલ સત્તામંડળ સમક્ષની કાર્યપદ્ધતિ માટે પૂરી પાડવામાં આવેલા નિયમો એવું ધારે છે કે "અપીલમાં હિત ધરાવતી કોઈપણ અન્ય વ્યક્તિ" ને પૂરતી નોટિસ આપવામાં આવશે જે શબ્દપ્રયોગમાં અપીલકર્તા સિવાયની અન્ય વ્યક્તિઓનો સમાવેશ થવો જોઈએ જેઓ અપીલના સમર્થનમાં ઉઠાવવામાં આવેલા મુદ્દાઓ વિરુદ્ધ સાંભળવામાં આવવામાં હિત ધરાવતા હોઈ શકે છે. ન તો કલમો કે ન તો અધિનિયમ હેઠળ ઘડવામાં આવેલા નિયમો કાયદાની અદાલતોની જેમ સામાન્ય રીતે મૌખિક કે દસ્તાવેજી પુરાવા નોંધવા જેવું કંઈ ધારે છે. ઉપરાંત, સ્ટેજ કેરેજ પરમિટ આપવા પર હિત ધરાવતા પક્ષકારો અથવા તેની વિરુદ્ધ હિત ધરાવતા પક્ષકારો, તે વિસ્તારના પોલીસ સત્તામંડળ પણ મૂળ તબક્કે અને અપીલના તબક્કે સાંભળવામાં આવવા માટે હકદાર છે.

આમ મોટર વ્હીકલ્સ એક્ટ અને તેના હેઠળ ઘડવામાં આવેલા નિયમો ખાસ

કરીને પ્રાદેશિક પરિવહન સત્તામંડળ અને અપીલ સત્તામંડળના સંદર્ભમાં ન્યાયની અદાલતમાં નિયમિત સુનાવણી જેવું કંઈ ધારતા નથી. સ્ટેજ કેરેજ પરમિટ કોને આપવી તે પ્રશ્નના સંબંધમાં હિત ધરાવતા પક્ષકારોને કેવી રીતે સાંભળવા જોઈએ તે અંગે કોઈ વિગતવાર કાર્યપદ્ધતિ નિર્ધારિત કરવામાં આવી નથી. અપીલ હેઠળના હાઈકોર્ટના ચુકાદામાં હાઉસ ઓફ લોર્ડ્સ અને કોર્ટ ઓફ અપીલના નિર્ણયોમાંથી પુષ્કળ અવતરણો આપવામાં આવ્યા છે તેના એ નિષ્કર્ષના સમર્થનમાં કે અપીલ સત્તામંડળ અપીલ સાંભળી રહ્યું હતું તે સમયે માત્ર પાછળનો પોલીસ અહેવાલ વાંચી સંભળાવવાથી વર્તમાન કેસમાં કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું પૂરતું પાલન થયું ન હતું. અપીલ કોર્ટના વિદ્વાન જજોએ અવલોકન કર્યું છે કે બીજા અહેવાલ જેવા લાંબા અહેવાલની વિગતો કોઈના મગજમાં રહી શકે નહીં. તેમણે એવું પણ અવલોકન કર્યું કે તેનો કેસ અસરકારક રીતે રજૂ કરવા માટે પ્રથમ સામવાળો માત્ર અહેવાલ વંચાય તે માટે જ નહીં પરંતુ તેનો અભ્યાસ કરવા માટે પણ હકદાર હતો જેથી તે તેને સમજી શકે અને અપીલ સત્તામંડળ સમક્ષ પોતાનો કેસ સંપૂર્ણ અને અસરકારક રીતે રજૂ કરી શકે. હાઈકોર્ટ દ્વારા જે વિવિધ પૂર્વદ્રષ્ટાંતો પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે તેની આપણે તપાસ કરવી પડશે કે તેના નિષ્કર્ષો સત્તાવાર નિર્ણયો દ્વારા ક્યાં સુધી સમર્થિત છે. પરંતુ આપણે તેમ કરીએ તે પહેલાં, એ અવલોકન કરવું પડશે કે કોઈ ચોક્કસ કેસમાં કુદરતી ન્યાયના નિયમોનું પાલન થયું છે કે કેમ તે પોતે વૈધાનિક મંડળના બંધારણના પ્રકાશમાં નક્કી કરવું જોઈએ જેણે ધારાસભા દ્વારા

નિર્ધારિત નિયમો અનુસાર કાર્ય કરવાનું હોય છે અને તે અર્થમાં નિયમો પોતે જ બદલાઈ શકે છે. પ્રાદેશિક પરિવહન સત્તામંડળને સ્ટેજ કેરેજ પરમિટ આપવા અથવા ના પાડવાની ફરજ સોંપવામાં આવી છે, માત્ર તે બાબતનો ઉદ્દેશ કરવા માટે કે જેની સાથે આપણને અત્યારે સીધો સંબંધ છે. તે સંદર્ભમાં કાયદો એ સત્તામંડળ માટે જરૂરી બનાવે છે કે તે અધિનિયમની કલમ ૪૭ માં નિર્ધારિત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખે, જે અગાઉ સૂચવ્યા મુજબ છે. પોલીસ સત્તામંડળ કે જેના સ્થાનિક અધિકારક્ષેત્રમાં પ્રસ્તાવિત રૂટનો કોઈપણ ભાગ આવતો હોય, તેને પણ રજૂઆતો કરવાનો અધિકાર આપવામાં આવ્યો છે. પરંતુ પ્રાદેશિક પરિવહન સત્તામંડળને અથવા અપીલ સત્તામંડળને સબમિટ કરાયેલો પોલીસ અહેવાલ, જો તે પોલીસ સત્તામંડળને તેમ કરવા માટે જરૂરી બનાવે છે, તો તે કાયદો અને વ્યવસ્થાની જાળવણીમાં હિત ધરાવતા સત્તામંડળ દ્વારા અભિપ્રાયની અભિવ્યક્તિ કરતાં વધુ કંઈ હોવાનો હેતુ ધરાવતો નથી, ખાસ કરીને એ પ્રશ્નના સંદર્ભમાં કે પરમિટ માટેના કોઈપણ અરજદારો પાસે પરિવહન સુવિધાઓના સપ્લાયર તરીકે તેના જમા અથવા ઉધાર પાસાંમાં કંઈ છે કે કેમ. આવો અહેવાલ વિવિધ અરજદારો અથવા તેમાંથી કોઈપણ એકના ઉપયોગ માટે હોવા કરતાં સત્તામંડળ દ્વારા મંજૂરી આપવા અથવા ના પાડવામાં ઉપયોગ માટે વધુ છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, તે સત્તામંડળને પોતાનો અભિપ્રાય નક્કી કરવામાં મદદ કરવા માટે પોલીસ દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવેલી માહિતીના સ્વરૂપમાં છે. વર્તમાન કેસમાં જ્યારે ચેરમેન દ્વારા પાછળનો પોલીસ અહેવાલ

વાંચી સંભળાવવામાં આવ્યો, ત્યારે ન તો અપીલકર્તાએ કે ન તો પ્રથમ સામવાળાએ, કે તે બાબત માટે અન્ય પક્ષકારોમાંથી કોઈએ, તે દસ્તાવેજના ઉપયોગ સામે કોઈ વિરોધ ઉઠાવ્યો ન હતો અથવા એવા ગ્રાઉન્ડ પર મુલતવી રાખવાની માંગ કરી ન હતી કે કાં તો તેઓ અચાનક આશ્ચર્યચકિત થઈ ગયા છે અથવા તેમની પાસે અહેવાલના વિરોધમાં રજૂ કરવા માટે સામગ્રી છે. હાઈકોર્ટના વિદ્વાન જજોએ અપીલ હેઠળના તેમના ચુકાદા દરમિયાન અવલોકન કર્યું છે કે જો કે મોટર વ્હીકલ્સ એક્ટ હેઠળના ટ્રિબ્યુનલો જેવા ટ્રિબ્યુનલોના વ્યવસાયનો સાર એ છે કે વ્યવસાય ઝડપથી પતાવવો, પણ જો અહેવાલની નકલ સંબંધિત પક્ષકારોને આપવામાં આવી હોત અને કેસ ટૂંકા સમય માટે મુલતવી રાખવામાં આવ્યો હોત તો સત્તામંડળના વ્યવસાયને બહુ નુકસાન થયું ન હોત. એવું જણાય છે કે પક્ષકારોમાંથી કોઈના વતી આવી કોઈ મુલતવી રાખવાની પ્રાર્થના કરવામાં આવી ન હતી, જેઓ, એવું જણાય છે કે, કાઉન્સેલ દ્વારા પ્રતિનિધિત્વ પામ્યા હતા. પરંતુ હાઈકોર્ટે વધુમાં એવું અવલોકન કર્યું છે કે "ફરજ હાજર થનાર કાઉન્સેલ પર નહીં પરંતુ ન્યાયનું સંચાલન કરનાર ટ્રિબ્યુનલ પર લાદવામાં આવી છે. ન્યાયિક રીતે કાર્ય કરતા દરેક ટ્રિબ્યુનલ માટે એ જોવું અનિવાર્ય છે કે ન્યાય માત્ર થાય જ નહીં પરંતુ થતો દેખાય પણ ખરો, અને દરેક સંબંધિત વ્યક્તિને ન્યાયી અને યોગ્ય સુનાવણી આપવાનો કુદરતી ન્યાયનો પ્રાથમિક નિયમ અનુસરવામાં આવે. અમે વિચારીએ છીએ કે અપીલકર્તાને તેનો કેસ રજૂ કરવાની યોગ્ય અને અસરકારક તક આપ્યા વિના ઉતાવળ કરવામાં અપીલ સત્તામંડળે

ભૂલ કરી છે." અમારા અભિપ્રાય મુજબ, હાઈકોર્ટે તે અવલોકનો કરવામાં ઘણી બધી એવી ધારણાઓ કરી છે જે આપણે જે કાયદા સાથે કામ પાર પાડી રહ્યા છીએ તેની યોજના દ્વારા અથવા જેને "કુદરતી ન્યાય" તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યો છે તેની કોઈ પૂર્વધારણાઓ દ્વારા ન્યાયી જણાતી નથી. પ્રશ્ન હેઠળનું ટ્રિબ્યુનલ કાયદાની અદાલત તરીકે ન્યાયનું સંચાલન કરી રહ્યું ન હતું, જો કે પરમિટ માટેના અરજદારોના પરસ્પર વિરોધી દાવાઓ વચ્ચે નિર્ણય કરતી વખતે તેણે તેમની સાથે ન્યાયી અને યોગ્ય રીતે કામ પાર પાડવાનું હતું. પરંતુ "ન્યાયિક રીતે" કાર્ય કરતું ટ્રિબ્યુનલ પણ હિત ધરાવતા પક્ષકારોમાંથી કોઈના વતી કોઈ અરજી વિના પોતાની મેળે મુલતવી રાખવા માટે બંધાયેલું નથી. અમને જણાતું નથી કે પક્ષકારોમાંથી કોઈએ તે સમયે અપીલ સત્તામંડળ દ્વારા અપનાવવામાં આવેલી કાર્યપદ્ધતિ વિશે કોઈ ફરિયાદ કરી હોય. પરંતુ આ પ્રશ્ન અપીલ ટ્રિબ્યુનલે અપીલકર્તાને પરમિટ આપવાનો નિર્ણય કર્યા પછી પ્રથમ વખત હાઈકોર્ટ સમક્ષ ઉઠાવવામાં આવ્યો હોવાનું જણાય છે. આ સંદર્ભમાં એ પણ અવલોકન કરવું પડશે કે પાછળના પોલીસ અહેવાલમાં પ્રથમ સામવાળા વિરુદ્ધ સીધું કંઈ કહેવામાં આવ્યું ન હતું જેનું ખંડન કરવામાં તે હિત ધરાવતો હોય. પાછળના પોલીસ અહેવાલે અપીલકર્તાના વર્તન વિરુદ્ધની કેટલીક પ્રતિકૂળ ટિપ્પણીઓ જ પાછી ખેંચી હતી જે ગેરસમજના કારણે કરવામાં આવી હોવાનું જણાયું હતું. પરંતુ પાછળના અહેવાલમાં હજી પણ અપીલકર્તા વિરુદ્ધ કેટલીક નાની ફરિયાદો હતી. તે બાબતો અપીલ સત્તામંડળ દ્વારા દેખીતી રીતે એટલી ગંભીર માનવામાં આવી

ન હતી કે જે અપીલકર્તાને પરમિટ મળવાના માર્ગમાં આવે, ખાસ કરીને જ્યારે તે સત્તામંડળે અગાઉ એ નીતિ નક્કી કરી હતી કે પરિવહન સુવિધા પૂરી પાડવાનો ઈજારો પ્રથમ સામવાળાની તરફેણમાં ચાલુ રાખવાની મંજૂરી આપવી જોઈએ નહીં. તેથી, અમારા અભિપ્રાય મુજબ, નિયમોમાં એવું કંઈ ન હતું કે જેના માટે પોલીસ અહેવાલની નકલ કોઈપણ પક્ષકારને આપવી જરૂરી હોય, કે અપીલની સુનાવણી મુલતવી રાખવાની જરૂર પડે તેવા કોઈ સંજોગો ન હતા, ખાસ કરીને જ્યારે પ્રથમ સામવાળા દ્વારા અથવા અન્ય કોઈ પક્ષકાર દ્વારા આવી મુલતવી રાખવા માટે કોઈ વિનંતી કરવામાં આવી ન હતી. તે સમયે પક્ષકારોમાંથી કોઈએ ચેરમેન દ્વારા માત્ર પોલીસ અહેવાલ વાંચી સંભળાવવા વિશે કોઈ ફરિયાદ કરી હોય અથવા પક્ષ અને વિપક્ષમાં પુરાવા રજૂ કરવા માટે મુલતવી રાખવાની કોઈ વિનંતી કરી હોય તેવું જણાતું નથી. પ્રકરણ ૪ હેઠળ "આ પ્રકરણ હેઠળ પસંદ કરી શકાય તેવી અપીલોના સંચાલન અને સુનાવણી માટે ઘડવામાં આવેલા નિયમો (કલમ ૬૮(૨)(બી))" પક્ષકારોને આવી કોઈ સુવિધાઓ આપવાનું ધારતા નથી, જો કે અપીલ સત્તામંડળ માટે "જો જરૂરી જણાય તો, આવી વધુ પૂછપરછ" કરવા માટેનો વિકલ્પ ખુલ્લો છે.

પરંતુ હાઈકોર્ટ બેન્ચે એવો મત લીધો હોય તેવું જણાય છે કે, નિયમ હોય કે ન હોય, મુલતવી રાખવા માટે વિનંતી હોય કે ન હોય, કુદરતી ન્યાયના નિયમોએ અપીલ સત્તામંડળ માટે તેના હાથ રોકવા અનિવાર્ય બનાવ્યા હતા જેથી "પ્રથમ

સામવાળાને પોતાનો કેસ રજૂ કરવાની યોગ્ય અને અસરકારક તક મળે." રજૂ કરવા માટે બહુ કેસ ન હતો કારણ કે, પરમિટ માટે અરજી કરનાર દરેક પક્ષકારે અપીલ સત્તામંડળ સમક્ષ પોતાનો દાવો રજૂ કર્યો જ હશે તેમ માની લેવું જોઈએ. તેથી આપણે અપીલ હેઠળના ચુકાદામાં વિગતવાર ચર્ચા કરાવેલા પૂર્વદ્રષ્ટાંતોની તપાસ કરવી પડશે કે અપીલ બેન્ચ એવું હોલ્ડ કરવામાં ક્યાં સુધી ન્યાયી હતી કે અપીલ સત્તામંડળ દ્વારા કુદરતી ન્યાયના નિયમોનું ઉલ્લંઘન કરવામાં આવ્યું હતું.

આ સંદર્ભમાં અમારા ધ્યાને લાવવામાં આવેલો હાઉસ ઓફ લોર્સનો સૌથી વહેલો નિર્ણય સ્પેકમેન વિરુદ્ધ પ્લમસ્ટેડ બોર્ડ ઓફ વર્ક્સ (૧) નો કેસ છે. તે કેસમાં રસ્તામાં "ઇમારતોની સામાન્ય લાઇન" નક્કી કરવા માટેની જોગવાઈ કરતા સંસદના અધિનિયમના ઉલ્લંઘન માટેના પ્રોસિક્યુશન (ફોજદારી કાર્યવાહી) પર પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થયો હતો. ઇમારતોની સામાન્ય લાઇન અંગે સુપરિન્ટેન્ડિંગ આર્કિટેક્ટના પ્રમાણપત્ર પર એ ચર્ચા થઈ કે શું આર્કિટેક્ટે સામાન્ય લાઇન કેવી રીતે નક્કી કરવી તે નક્કી કરતા પહેલા સંબંધિત પક્ષકારોને સાંભળવા પડ્યા હતા. તે સંદર્ભમાં અર્લ ઓફ સેલબોર્ન, એલ.સી. એ નીચે મુજબના અવલોકનો કર્યા હતા :-

"નિ:શંકપણે, જે વ્યક્તિએ નિર્ણય લેવાનો છે તેણે કેવી રીતે આગળ વધવું તે અંગેની વિશેષ જોગવાઈઓની ગેરહાજરીમાં, કાયદો એનાથી વધુ કંઈ ધારી શકશે

નહીં કે ન્યાયની મૂળભૂત આવશ્યકતાઓનું ઉદ્ધંધન થવું જોઈએ નહીં. તે શબ્દના સાચા અર્થમાં ન્યાયાધીશ નથી; પરંતુ તેણે પક્ષકારોને તેની સમક્ષ સાંભળવાની અને તેમનો કેસ અને તેમનો મત રજૂ કરવાની તક આપવી જ જોઈએ. તે ક્યારે આ બાબતમાં આગળ વધશે તેની તેણે નોટિસ આપવી જ જોઈએ, અને તેણે પ્રમાણિકતાથી અને નિષ્પક્ષપણે કાર્ય કરવું જોઈએ અને અન્ય કોઈ વ્યક્તિ કે વ્યક્તિઓના કહેવા પર નહીં, જેમને કાયદા દ્વારા સત્તા આપવામાં આવી નથી. કોઈપણ પ્રકારનું ગેરવર્તન હોવું જોઈએ નહીં. જો ન્યાયના સારની વિરુદ્ધ એવું કંઈપણ કરવામાં આવ્યું હોય તો અધિનિયમના અર્થમાં કોઈ નિર્ણય ગણાશે નહીં. પરંતુ મને તે કારણ સાથે સંપૂર્ણપણે સુસંગત લાગે છે, કે અધિનિયમે હેતુપૂર્વક ફોર્મ (સ્વરૂપ) માટેની જોગવાઈ કરવાનું છોડી દીધું હોઈ શકે છે, કારણ કે આ એવો વિષય નથી કે જેમાં ફોર્મની જરૂર હોય, જેમાં મુકદ્દમાબાજીની બિલકુલ જરૂર ન હોય, પરંતુ માત્ર એટલું જ જરૂરી હોય કે પક્ષકારોને એવી વ્યક્તિ સમક્ષ રજૂ કરવાની તક મળવી જોઈએ જેના નિર્ણયથી તેઓ બંધાયેલા છે એવી બાબતો કે જે તેમના મતે તેની સમક્ષ લાવવી જોઈએ.. જ્યારે તે કરવામાં આવે છે, ત્યારે કેસના સ્વરૂપ પરથી પક્ષકારોને સમન્સ મોકલવા અથવા ન્યાયાધીશે કરવું પડે તેવું તે પ્રકારનું કંઈપણ કરવા માટેની કોઈ વધુ કાર્યવાહી જરૂરી નથી."

આ વિષય પરનો બીજો મુખ્ય કેસ બોર્ડ ઓફ એજ્યુકેશન વિરુદ્ધ રાઈસ (૧) ના

જાણીતા કેસમાં હાઉસ ઓફ લોર્ડ્સનો નિર્ણય છે. તેમના લોર્ડશિપ્સે તે કેસમાં એજ્યુકેશન એક્ટ, ૧૯૦૨ ની કલમ ૭ હેઠળ બોર્ડ ઓફ એજ્યુકેશનની ફરજની ચર્ચા કરવાની હતી. લોર્ડ લોરબર્ન, એલ.સી. એ તેમના ભાષણ દરમિયાન અધિનિયમની જોગવાઈઓનો સંદર્ભ આપ્યો અને નોન-પ્રોવાઈડેડ શાળાઓને લગતા ચોક્કસ પ્રશ્નો નક્કી કરવાની ફરજ અંગે નીચે મુજબના અવલોકનો કર્યા હતા :-

"તુલનાત્મક રીતે તાજેતરના કાયદાઓએ વિવિધ પ્રકારના પ્રશ્નો નક્કી કરવાની અથવા ઠરાવવાની ફરજ રાજ્યના વિભાગો અથવા અધિકારીઓ પર લાદવાની પ્રથાને વિસ્તૃત કરી છે, જો તેઓએ તેની શરૂઆત ન કરી હોય તો. વર્તમાન કિસ્સામાં, અન્ય ઘણા કિસ્સાઓની જેમ, જે નક્કી કરવા માટે આવે છે તે ક્યારેક વિવેકાધિકાર દ્વારા પતાવવાની બાબત હોય છે, જેમાં કોઈ કાયદો સામેલ હોતો નથી. હું માનું છું કે, તે સામાન્ય રીતે વહીવટી પ્રકારનું હશે; પરંતુ ક્યારેક તેમાં કાયદાની બાબત તેમજ હકીકતની બાબત સામેલ હશે, અથવા તે માત્ર કાયદાની બાબત પર જ આધારિત હશે. આવા કેસોમાં બોર્ડ ઓફ એજ્યુકેશને કાયદો પણ શોધવો પડશે અને હકીકતો પણ શોધવી પડશે. મારે એ ઉમેરવાની જરૂર નથી કે બંને કરવામાં તેમણે સદ્ભાવનાથી કાર્ય કરવું જોઈએ અને બંને પક્ષોને ન્યાયી રીતે સાંભળવા જોઈએ, કારણ કે તે દરેક વ્યક્તિ પર રહેલી ફરજ છે જે કોઈપણ બાબત નક્કી કરે છે. પરંતુ હું નથી વિચારતો કે તેઓ આવા પ્રશ્નને એવી રીતે ટ્રીટ

કરવા માટે બંધાયેલા છે જાણે કે તે કોઈ ટ્રાયલ (સુનાવણી) હોય. તેમની પાસે શપથ લેવડાવવાની કોઈ સત્તા નથી, અને સાક્ષીઓની તપાસ કરવાની જરૂર નથી. તેઓ કોઈપણ રીતે માહિતી મેળવી શકે છે જે તેઓ શ્રેષ્ઠ માને છે, હંમેશા વિવાદમાં પક્ષકાર હોય તેવા લોકોને તેમના મતના પૂર્વગ્રહયુક્ત કોઈપણ સંબંધિત નિવેદનને સુધારવા અથવા ખંડન કરવા માટે ન્યાયી તક આપીને."

કુદરતી ન્યાયના નિયમોની સામગ્રી અંગે ન્યાયિક અભિપ્રાયો કેટલા હદ સુધી ભિન્ન હોઈ શકે છે તે રેક્સ વિ. લોકલ ગવર્નમેન્ટ બોર્ડ, એક્સ પાર્ટ આર્લિજ ના કેસ દ્વારા જુદા જુદા તબક્કે પૂરતી રીતે સ્પષ્ટ થાય છે. સર્ટિઓરરી માટેનો નિયમ નિસી સૌપ્રથમ રીડલી, લોર્ડ કોલેરિજ અને બેન્ડીસ, ન્યાયમૂર્તિઓ દ્વારા સાંભળવામાં આવ્યો હતો. આ કેસ હાઉસિંગ, ટાઉન પ્લાનિંગ વગેરે એક્ટ, ૧૯૦૯ (૯ એડવર્ડ ૭, સી. ૪૪) હેઠળ લોકલ ગવર્નમેન્ટ બોર્ડની સત્તાઓ સાથે સંબંધિત હતો, જેમાં રહેણાંકના મકાનને રહેવા માટે અયોગ્ય હોવાને કારણે બંધ કરવાના તેના આદેશોનો અંત લાવવાનો ઇનકાર કરવામાં આવ્યો હતો અને આવા આદેશ સામેની અપીલની સુનાવણીની પ્રક્રિયા સામેલ હતી. અધિનિયમની કલમ ૨૯ માં એવી જોગવાઈ હતી કે આવી અપીલ લોકલ ગવર્નમેન્ટ બોર્ડ દ્વારા નિર્ધારિત કરવામાં આવેલી પ્રક્રિયા અનુસાર સાંભળવામાં આવશે અને તેનો નિકાલ કરવામાં આવશે, શરત એ કે નિયમોમાં એવી જોગવાઈ હોવી જોઈએ કે બોર્ડ સૌપ્રથમ જાહેર સ્થાનિક પૂછપરછ કર્યા વિના કોઈપણ

અપીલને ફગાવી દેશે નહીં. કોર્ટ દ્વારા સર્વાનુમતે નિયમનું વિસર્જન કરતા ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે જાહેર સ્થાનિક પૂછપરછ પર ઇન્સ્પેક્ટરનો અહેવાલ મળ્યા પછી, અપીલ ફગાવી દેતા પહેલાં, લોકલ ગવર્મેન્ટ બોર્ડ અપીલકર્તા અથવા તેના વતી કોઈને સાંભળવા માટે બંધાયેલું ન હતું. જાહેર સ્થાનિક પૂછપરછમાં બંધ કરવાના આદેશથી પ્રભાવિત મકાનના માલિકનું પ્રતિનિધિત્વ કરવામાં આવ્યું હતું. પરંતુ અપીલનો આખરે નિકાલ કરવામાં આવ્યો તે સમયે, કાયદાની અદાલતની જેમ અપીલકર્તા અથવા તેમના પ્રતિનિધિની કોઈ સુનાવણી થઈ ન હતી. કોર્ટે એ દલીલને નકારી કાઢી હતી કે અપીલકર્તાને લોકલ ગવર્મેન્ટ બોર્ડ દ્વારા સાંભળવાનો અને જાહેર સ્થાનિક પૂછપરછ કરનાર ઇન્સ્પેક્ટર દ્વારા તૈયાર કરાયેલા અહેવાલની સામગ્રી જાણવાનો અધિકાર હતો. મુખ્યત્વે બોર્ડ ઓફ એજ્યુકેશન વિ. રાઈસ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં લોર્ડ લોરબર્ન, એલ.સી. ના ચુકાદા પર આધાર રાખીને, કોર્ટે નક્કી કર્યું કે પ્રશ્ન હેઠળના કાયદા હેઠળ ઘડવામાં આવેલા નિયમો દ્વારા દર્શાવેલ પ્રક્રિયાનું પાલન કરવામાં આવ્યું હતું અને બોર્ડ પર અપીલકર્તાને વ્યક્તિગત રીતે અથવા તેના પ્રતિનિધિ કે વકીલ દ્વારા સાંભળવાની અન્ય કોઈ અથવા આગળની જવાબદારી ન હતી, કારણ કે કાયદામાં તે અર્થનો કોઈ સંકેત ન હતો. રેક્સ વિ. લોકલ ગવર્મેન્ટ બોર્ડ, એક્સ પાર્ટ આર્લિજ $\$(^{\{^*\}})\$$ માં આ બાબત અપીલમાં લેવામાં આવી હતી, અને અપીલ કોર્ટે બહુમતીથી (વૌઘન વિલિયમ્સ અને બકલી, એલ.જે.જે., હેમિલ્ટન, એલ.જે. અસંમત થતા અપીલ મંજૂર રાખી અને ઠરાવ્યું કે બોર્ડ દ્વારા

અપીલકર્તાને તેમના ઇન્સ્પેક્ટરના અહેવાલની સામગ્રી જાહેર કર્યા વિના અને અપીલકર્તાને અપીલના સમર્થનમાં સાંભળવાની તક આપ્યા વિના અપીલને ફગાવી દેવી તે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોની વિરુદ્ધ હતું. તેથી, તેઓએ અપીલ ફગાવી દેવાનો આદેશ રદ કર્યો. બહુમતી ચુકાદામાં એ વાત રેખાંકિત કરવામાં આવી હતી કે અમુક બાબતોને બાદ કરતાં અધિનિયમ અને તે હેઠળ ઘડવામાં આવેલા નિયમો પ્રક્રિયા અંગે મૌન હતા અને આવી ચોક્કસ જોગવાઈઓની ગેરહાજરીમાં ઇન્સ્પેક્ટરના અહેવાલને જાહેર ન કરવો તે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોની વિરુદ્ધ હતું જેના પર અંગ્રેજી કાયદો આધારિત છે. તેમાં વધુમાં ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે બોર્ડ સમક્ષ અપીલકર્તા સુનાવણી માટે હકદાર હતા અને અપીલકર્તાને તે અહેવાલ અને દસ્તાવેજો જોવાની અને તેના પર વિચાર કરવાની તક મળી ન હતી જે નિર્ણય લેનાર સત્તાધિકારી સમક્ષ હતા, તેથી અપીલકર્તાને સાંભળવાની સંપૂર્ણ તકથી વંચિત રાખવામાં આવ્યા હતા. તે ત્યાં સુધી અવલોકન કરવા ગયું કે બોર્ડ દ્વારા જે અહેવાલ અને દસ્તાવેજો ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યા હતા તેને જાહેર ન કરવા, જ્યારે તે જાહેર કરવાની માંગણી કરવામાં આવી હતી, તે પોતે જ કુદરતી ન્યાય સાથે અસંગત હતું. હેમિલ્ટન, એલ.જે. એ તેમના અસંમતિના ચુકાદામાં ધ્યાન દોર્યું કે આ કેસમાં ઇન્સ્પેક્ટરનો અહેવાલ, અન્ય સરકારી વિભાગોની જેમ, માત્ર વિભાગના અધિકારીઓની માહિતી માટે તૈયાર કરાયેલ હકીકતોનું નિવેદન છે અને એવું માની શકાય નહીં કે ધારાસભાનો હેતુ આવા તમામ અહેવાલો રસ ધરાવતા લોકોને મોકલવાનો હતો

જ્યાં સુધી તે તેનાથી વિપરીત ન કહે. તેમણે વધુમાં જણાવ્યું હતું કે પ્રથા તેનાથી ઉલટી હતી, એટલે કે આવા અહેવાલો કેવી રીતે અને કોને મોકલવાના હતા તે સ્પષ્ટ કરવાની (જ્યારે તેઓ મોકલવાનો બિલકુલ હેતુ હોય ત્યારે). કુદરતી ન્યાયની જરૂરિયાતો ક્યાં સુધી પૂરી થઈ હતી તે પ્રશ્ન અંગે કામ લેતા, લોર્ડ જસ્ટિસે પાના ૧૯૯ પર અવલોકન કર્યું કે "ઘણીવાર એ નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો છે કે અભિવ્યક્તિ (કુદરતી ન્યાય) માં ચોકસાઈનો ખેદજનક અભાવ છે." પછી તેમણે કુદરતી ન્યાયના પ્રશ્ન સાથે સંબંધિત સંખ્યાબંધ નજિરોનો ઉલ્લેખ કર્યો કે કેવી રીતે જુદા જુદા સંદર્ભોમાં અભિવ્યક્તિનો અર્થ જુદો જુદો હતો. તેમણે પાના ૨૦૧ અને ૨૦૨ પર વધુમાં અવલોકન કર્યું:—

"અહીં લોકલ ગવર્મેન્ટ બોર્ડ એક વૈધાનિક ટ્રિબ્યુનલ છે, જે સામાન્ય કાયદાની અદાલતોની સરખામણીમાં વિસંગત છે, જે ધારાસભા દ્વારા અપીલના એક વિશેષ વર્ગ માટે બનાવવામાં આવી છે અને તેને પોતાની પ્રક્રિયા ઘડવાની સત્તા આપવામાં આવી છે."

તેમણે બોર્ડ ઓફ એજ્યુકેશન વિ. રાઈસ (ઉપરોક્ત) માં લોરબર્ન, એલ.સી. ના આ કથનને પણ અપનાવ્યું કે બોર્ડે "સદ્ભાવનાથી કામ કરવું જોઈએ અને બંને પક્ષોને ન્યાયી રીતે સાંભળવા જોઈએ."

બોર્ડ દ્વારા અપીલના નિર્ણયને રદ કરતા કોર્ટની બહુમતીના ચુકાદા વિરુદ્ધ હાઉસ ઓફ લોર્ડ્સમાં અપીલ કરવામાં આવી હતી. હાઉસ ઓફ લોર્ડ્સે સર્વાનુમતે હેમિલ્ટન, એલ.જે. (બાદમાં લોર્ડ સમર) ના અભિપ્રાયને અપનાવ્યો, અપીલ મંજૂર કરી અને બહુમતીના નિર્ણયને બાજુ પર રાખ્યો. [જુઓ લોકલ ગવર્મેન્ટ બોર્ડ વિ. આર્લિંગ]. તેમના ભાષણ દરમિયાન વાઈકાઉન્ટ હલ્ડેન, એલ.સી. એ નીચે મુજબના અવલોકનો કર્યા :—

"માય લોર્ડ્સ, જ્યારે અપીલ નક્કી કરવાની ફરજ લાદવામાં આવે છે, ત્યારે જેમની ફરજ તે નક્કી કરવાની છે તેઓએ ન્યાયિક રીતે કાર્ય કરવું જોઈએ. તેઓએ પક્ષપાત વિના તેમની સમક્ષ મોકલવામાં આવેલા પ્રશ્નનો નિકાલ કરવો જોઈએ, અને તેઓએ દરેક પક્ષને રજૂ કરાયેલા કેસને પૂરતી રીતે રજૂ કરવાની તક આપવી જોઈએ. નિર્ણય એવા ટ્રિબ્યુનલની ભાવના અને જવાબદારીની ભાવના સાથે લેવો જોઈએ જેની ફરજ ન્યાય આપવાની છે. પરંતુ એનો અર્થ એ નથી કે આવી દરેક ટ્રિબ્યુનલની પ્રક્રિયા સમાન હોવી જોઈએ."

તેમના લોર્ડશિપે બોર્ડ ઓફ એજ્યુકેશન વિ. રાઈસ (ઉપરોક્ત) ના અગ્રણી કેસમાં લોર્ડ લોરબર્ન, એલ.સી. ના કથનને અપનાવ્યું. લોર્ડ શૉએ તેમના

ભાષણમાં નીચે મુજબના અવલોકનો કર્યા જે આ કેસની હકીકતો અને સંજોગોને ખૂબ જ બંધબેસતા છે:

"નીચલી અદાલતની બહુમતીના ચુકાદાઓ, જો હું આદરપૂર્વક કહી શકું તો, એવા વિચારથી પ્રભાવિત દેખાય છે કે ન્યાયિક પદ્ધતિઓ અથવા પ્રક્રિયાની સમાનતા વિભાગીય કાર્યવાહી પર લાગુ થવી જોઈએ. ન્યાયિક પદ્ધતિઓ, વહીવટના ઘણા મુદ્દાઓમાં, તદ્દન અયોગ્ય હોઈ શકે છે, અને વિલંબ, ખર્ચ અને જાહેર તથા ખાનગી નુકસાન પેદા કરી શકે છે. વિભાગે કાયદાનું પાલન કરવું જ પડશે."

તેમણે પાના ૧૩૮ પર આગળ પ્રમાણે અવલોકન કર્યું :—

"અને એવી ધારણા કે કુદરતી ન્યાયની પદ્ધતિઓ ન્યાયની અદાલતોની જ હોવી જોઈએ તે તદ્દન પાયાવિહોણી છે. આ સ્પષ્ટપણે પ્રક્રિયાના પગલાં અથવા પ્લીડિંગના સ્વરૂપોને લાગુ પડે છે. જ્યાં સુધી 'કુદરતી ન્યાય' શબ્દનો અર્થ એ થાય છે કે પરિણામ અથવા પ્રક્રિયા ન્યાયી હોવી જોઈએ, તે એક હાનિકારક છતાં ઉચ્ચ-ધ્વનિ ધરાવતી અભિવ્યક્તિ હોઈ શકે છે; જ્યાં સુધી તે જૂના જસ નેચુરેલને પ્રતિબિંબિત કરવાનો પ્રયાસ કરે છે ત્યાં સુધી તે અન્ય તફાવતો માટે વપરાતા શબ્દના નૈતિક ક્ષેત્રમાં એક મૂંઝવણભર્યો અને બિનજરૂરી બદલાવ છે;

અને, જ્યાં સુધી અન્ય હેતુઓ માટે તેનો આશરો લેવામાં આવે છે, તે શૂન્ય છે."

લોર્ડ પરમૂરે તેમના ભાષણમાં ક્વાસી-જ્યુડિશિયલ (અર્ધ-ન્યાયિક) ટ્રિબ્યુનલની પ્રક્રિયાને સંચાલિત કરતા સિદ્ધાંતને આ શબ્દોમાં પુનરાવર્તિત કર્યો :-

"જ્યાં, જોકે, કાયદાની અદાલત સિવાયની કોઈ અન્ય ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ સુનાવણીમાં પ્રક્રિયાની યોગ્યતાનો પ્રશ્ન ઉઠાવવામાં આવે છે ત્યાં કાનૂની પ્રક્રિયાના નિયમિત સ્વરૂપો અપનાવવાની કોઈ જવાબદારી નથી. તે પૂરતું છે કે કેસ ન્યાયિક ભાવનાથી અને વાસ્તવિક ન્યાયના સિદ્ધાંતો અનુસાર સાંભળવામાં આવ્યો છે."

હાઉસ ઓફ લોર્ડ્સના અન્ય એક તાજેતરના નિર્ણય જનરલ મેડિકલ કાઉન્સિલ વિ. સ્પેકમેન પર હાઈકોર્ટ દ્વારા અપીલ હેઠળના ચુકાદામાં આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો. તે કેસમાં જનરલ મેડિકલ કાઉન્સિલ, જે "વ્યાવસાયિક બાબતમાં શરમજનક વર્તન માટે" મેડિકલ રજિસ્ટરમાંથી તબીબી પ્રેક્ટિશનરનું નામ કાઢી નાખવા માટે કોઈ કેસ બને છે કે કેમ તે નક્કી કરવા માટે એક સ્થાનિક મંચ તરીકે રચવામાં આવી હતી, તે તેમના લોર્ડશિપ્સ સમક્ષ અપીલકર્તા હતી, અને

પ્રતિવાદી ડિવોર્સ કોર્ટ દ્વારા વ્યભિચાર કરવા બદલ દોષિત ઠર્યા હતા. મેડિકલ કાઉન્સિલ સમક્ષની કાર્યવાહીમાં જે તબીબી પ્રેક્ટિશનર સામે કાર્યવાહી કરવામાં આવી હતી તેઓ વ્યભિચારના મુદ્દા પર નવો પુરાવો રજૂ કરવા માંગતા હતા અને કાઉન્સિલને તે મુદ્દાની ફરીથી સુનાવણી કરવા વિનંતી કરી હતી. કાઉન્સિલે આ મુદ્દો ફરીથી ખોલવાનો અને નવો પુરાવો સાંભળવાનો ઇનકાર કર્યો અને તેનું નામ રજિસ્ટરમાંથી ભૂંસી નાખવાનો નિર્દેશ આપ્યો. અપીલ કોર્ટે સર્વાનુમતે પ્રથમ અદાલતના અસંમતિ ધરાવતા ન્યાયાધીશના અભિપ્રાયને માન્ય રાખ્યો કે મેડિકલ એક્ટ, ૧૮૫૮ ની કલમ ૨૯ દ્વારા જરૂરી મુજબ કોઈ "યોગ્ય પૂછપરછ" થઈ નથી. અપીલ કોર્ટે વાઈકાઉન્ટ કેલ્ડેકોટ, સી.જે. અને હમ્ફ્રીઝ, જે. ના બહુમતી નિર્ણયને બાજુ પર રાખ્યો, જેમણે ઠરાવ્યું હતું કે ડિવોર્સ કોર્ટના ચુકાદા અને હુકમનામાને અપનાવીને કાયદાની જરૂરિયાતો સંતોષવામાં આવી હતી. મેડિકલ કાઉન્સિલ દ્વારા હાઉસ ઓફ લોર્ડ્સમાં અપીલ કરવામાં આવતા, હાઉસે સર્વાનુમતે અપીલ કોર્ટના સર્વાનુમત નિર્ણય સાથે સંમતિ દર્શાવી અને ઠરાવ્યું કે ટ્રિબ્યુનલ બનાવતા અધિનિયમ દ્વારા આદેશિત યોગ્ય પૂછપરછની જરૂરિયાત સંતોષવામાં આવી નથી. વાઈકાઉન્ટ સિમોન, એલ.સી. એ અધિનિયમ અને સંબંધિત નિયમોની જોગવાઈઓની તપાસ કરી અને ધ્યાન દોર્યું કે તેઓ જે પ્રેક્ટિશનર સામે કાર્યવાહી કરવામાં આવી છે તેમની પાસે "તેમનો કેસ રજૂ કરવા અને તેના સમર્થનમાં પુરાવા રજૂ કરવા" ની અપેક્ષા રાખે છે. લોર્ડ ચાન્સેલરે તેમના ભાષણ દરમિયાન અવલોકન કર્યું કે જનરલ મેડિકલ કાઉન્સિલ સામાન્ય

અર્થમાં ન્યાયિક સંસ્થા ન હતી, તે પોતાની પ્રક્રિયાની માલિક હતી અને પુરાવાના કડક નિયમોથી બંધાયેલી ન હતી. તે કાયદાની જરૂરિયાતો અને તે હેઠળ ઘડવામાં આવેલા નિયમોને સંતોષવા માટે બંધાયેલી હતી. કાઉન્સિલે યોગ્ય પૂછપરછ પછી સોગંદ પરના પુરાવાના આધારે નિર્ણય લેવાનો હતો. તેમણે ઉપરોક્ત બોર્ડ ઓફ એજ્યુકેશન વિ. રાઈસ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં લોર્ડ લોરબર્ન, એલ.સી. ની ભાષા પણ અપનાવી. લોર્ડ એટકિને તેમના ભાષણ દરમિયાન ધ્યાન દોર્યું કે અધિનિયમ હેઠળના નિયમોમાં જોગવાઈ છે કે જો વિનંતી કરવામાં આવે, તો આરોપિત પ્રેક્ટિશનર તેમની સમક્ષ લાવવા માંગતા હોય તે તમામ પુરાવા સાંભળવા કાઉન્સિલ બંધાયેલી હતી. તેમણે "અનુકૂળતા અને ન્યાય ઘણીવાર બોલચાલના સંબંધોમાં હોતા નથી" એમ કહીને અનુકૂળતા અને ન્યાય વચ્ચેનો વિરોધાભાસ પણ દર્શાવ્યો. તેમના લોર્ડશિપે જુદી જુદી ટ્રિબ્યુનલો, જે કાયદાની રચનાઓ હતી, ના સંદર્ભમાં સૂચવવામાં આવી શકે તેવી પ્રક્રિયા વચ્ચેનો તફાવત આ શબ્દોમાં વધુમાં દર્શાવ્યો :—

"આ અને અન્ય કડક રીતે ન્યાયિક ન હોય તેવી સંસ્થાઓની વિવિધ પ્રક્રિયાઓ વચ્ચે થોડી સમાનતા અસ્તિત્વમાં છે, તેમાં કોઈ શંકા નથી, પરંતુ હું એમ વિચારી શકતો નથી કે જે પ્રક્રિયા શાળા અથવા અસ્વાસ્થ્યપ્રદ મકાન બંધ કરવું કે કેમ તે નક્કી કરવામાં ખૂબ જ ન્યાયી હોઈ શકે છે તે એક વ્યાવસાયિક વ્યક્તિ સામેના શરમજનક વર્તનના આરોપનો નિર્ણય કરવામાં અનિવાર્યપણે યોગ્ય

હોય. તેથી, હું એવા કોઈપણ સૂચનનો વિરોધ કરીશ કે બોર્ડ ઓફ એજ્યુકેશન વિ. રાઈસ (ઉપરોક્ત) માં લોર્ડ લોરબર્ન, એલ.સી. ના શબ્દો જનરલ મેડિકલ કાઉન્સિલને તેમની ફરજોના પાલનમાં સંપૂર્ણ માર્ગદર્શન પૂરું પાડે છે. જેમ મેં કહ્યું છે તેમ, એ સાચું નથી કે 'તેમણે સાક્ષીઓની તપાસ કરવાની જરૂર નથી.' જો સાક્ષીઓ રજૂ કરવામાં આવે તો તેઓએ સાક્ષીઓની તપાસ કરવી જ જોઈએ, અને તેમના પોતાના નિયમો આ માટે યોગ્ય જોગવાઈ કરે છે. વધુમાં મને એ ખૂબ જ શંકાસ્પદ લાગે છે કે શું એ સાચું છે કે 'તેમની પાસે સોગંદ લેવડાવવાની કોઈ સત્તા નથી.'"

એ નોંધી શકાય કે તે કેસમાં બેઠેલા લોર્ડ્સે ખાસ કરીને અધિનિયમ અને તે હેઠળ ઘડવામાં આવેલા નિયમોમાં દર્શાવ્યા મુજબ કાયદાની જરૂરિયાતો પર ભાર મૂક્યો હતો. આ વૈધાનિક જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં રાખીને તેઓને અપીલ કોર્ટના નિર્ણયને માન્ય રાખવો જરૂરી લાગ્યો, જેણે કિંગ્સ બેન્ચ ડિવિઝનના ચુકાદા અને આદેશોને બાજુ પર રાખ્યા હતા જેણે તેનાથી વિપરીત અભિપ્રાય લીધો હતો, એ અસર સાથે કે ડિવોર્સ કોર્ટનો હુકમનામું નિર્ણાયક પુરાવો હતો જેના પર મેડિકલ કાઉન્સિલ કાર્ય કરી શકતી હતી. તેથી આ કેસ એ પ્રસ્તાવ માટે સત્તા ધરાવે છે કે કુદરતી ન્યાયના નિયમો ટ્રિબ્યુનલની પ્રકૃતિ, તેની પૂછપરછનો વ્યાપ અને અધિનિયમના ઉદ્દેશ્યોને પૂર્ણ કરવા માટે કાયદા દ્વારા નિર્ધારિત પ્રક્રિયાના વૈધાનિક નિયમો પરથી અનુમાનિત કરવાના હોય છે.

કેસોનો બીજો એક વર્ગ છે જે એવું ઠરાવે છે કે જો કોઈ વ્યક્તિને તેના વ્યાવસાયિક દરજ્જાથી વંચિત રાખવાનો હોય, તો તેને સાંભળવો જોઈએ અને તેના વ્યવસાયને આગળ ધપાવવાની તેની યોગ્યતાના પ્રશ્ન પર તેની સામે કરાયેલા કોઈપણ આક્ષેપનો સામનો કરવાની અસરકારક તક આપવી જોઈએ. જો પ્રશ્નમાં રહેલા કાયદા દ્વારા રચાયેલી ટ્રિબ્યુનલ તે વ્યવસાયને આગળ ધપાવવા માટે વ્યક્તિની યોગ્યતા વિશે નિર્ણય લેવા માટે, તે જે વ્યવસાયમાં પ્રવેશનો દાવો કરે છે તે માટેની તેની ક્ષમતા અથવા લાયકાતને લગતા તેની સામેના કોઈપણ આક્ષેપોનો સામનો કરવાની તક આપ્યા વિના તેની વિરુદ્ધ નિર્ણય લે છે, તો એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે ક્વાસી-જ્યુડિશિયલ ક્ષમતામાં કામ કરતી ટ્રિબ્યુનલ માટે તેની સામે કરાયેલા આવા સંબંધિત આક્ષેપોનો સામનો કરવાની તક મેળવ્યા વિના પુરાવા અથવા પ્રતિકૂળ અહેવાલ પર તેની વિરુદ્ધ કાર્ય કરવું અયોગ્ય હતું. તે વર્ગમાં આર. વિ. આર્કિટેક્ટ્સ રજીસ્ટ્રેશન ટ્રિબ્યુનલનો કેસ આવે છે. તે કેસમાં કિંગ્સ બેન્ચ ડિવિઝને આર્કિટેક્ટ તરીકે નોંધણી માટેની અરજી નકારવાના ટ્રિબ્યુનલના નિર્ણયને રદ કરવા માટે સર્ટિઓરરીનો આદેશ જાહેર કર્યો હતો.

લીસન વિ. જનરલ કાઉન્સિલ ઓફ મેડિકલ એજ્યુકેશન એન્ડ રજીસ્ટ્રેશન (૧), અને એલિન્સન વિ. જનરલ કાઉન્સિલ ઓફ મેડિકલ એજ્યુકેશન એન્ડ

રજીસ્ટ્રેશન (૨) ના કેસો પણ તે શ્રેણીમાં આવે છે. તેઓ મેડિકલ એક્ટ (૨૧ અને ૨૨ વિક્ટ. સી. ૮૦) હેઠળ જનરલ કાઉન્સિલ ઓફ મેડિકલ એજ્યુકેશનની બિન-વ્યાવસાયિક વર્તન માટે તબીબી પ્રેક્ટિશનરને કાઢી નાખવાની સત્તા સાથે સંબંધિત છે. તે એવા કેસો હતા જેમાં મેડિકલ કાઉન્સિલે ક્વાસી-જ્યુડિશિયલ સંસ્થા તરીકે કામ કરવાનું હતું અને ઉપરોક્ત અધિનિયમ હેઠળ ઘડવામાં આવેલા નિયમોમાં દર્શાવેલ પ્રક્રિયા અનુસાર આગળ વધવાનું હતું. તેથી તેઓએ બરાબર કાયદાની અદાલતો તરીકે નહીં, પરંતુ વૈધાનિક નિયમો અનુસાર ન્યાયી અને સદભાવનાપૂર્ણ રીતે કાર્ય કરવા માટે કાયદા દ્વારા બનાવવામાં આવેલી સ્થાનિક ટ્રિબ્યુનલો તરીકે કામ કરવાનું હતું, એટલે કે વિવાદમાં તેમનો કોઈ વ્યક્તિગત રસ ન હોવો જોઈએ અને જે વ્યક્તિ સામે કાર્યવાહી કરવામાં આવી છે તેને ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ પોતાનો કેસ રજૂ કરવાની સંપૂર્ણ અને ન્યાયી તક આપી હોવી જોઈએ.

કેસોનો બીજો વર્ગ અપીલ કોર્ટના આર. વિ. આર્કબિશપ ઓફ કેન્ટરબરી (૩) ના નિર્ણય દ્વારા સ્પષ્ટ થાય છે. તે કેસમાં કેન્ટરબરીના આર્કબિશપે બિશપના આદેશની સમીક્ષા કરીને પેટ્રન દ્વારા બેનિફિસમાં રજૂ કરાયેલા કલર્કને મંજૂર કરવાનો ઇનકાર કર્યો હતો. બેનિફિસિસ (એક્સરસાઈઝ ઓફ ધ રાઈટ્સ ઓફ પ્રેઝન્ટેશન) મેઝર, ૧૯૩૧ ની કલમ ૩ હેઠળ કામ કરતા, કોર્ટે નિરાશ થયેલા પેટ્રન વતી આ દલીલને નકારી કાઢી હતી કે કારણ કે નિર્ણયમાં મિલકતના

અધિકારોથી વંચિત રાખવાનો સમાવેશ થાય છે તેથી આર્કબિશપ પર ક્વાસી-જ્યુડિશિયલ રીતે કામ કરવાની જવાબદારી હતી. લોર્ડ ગ્રીન, એમ.આર., જેમણે કોર્ટનો ચુકાદો આપ્યો હતો, તેમણે અવલોકન કર્યું કે "જ્યારે મામલો આર્કબિશપ સમક્ષ આવે છે ત્યારે તેને કોઈપણ અર્થમાં અથવા કોઈપણ દૂરના સામ્યતા દ્વારા પક્ષકારો વચ્ચેનો વિવાદ (લિસ ઇન્ટર પાર્ટેસ) ગણવાનું કોઈ વાજબીપણું નથી". તેથી કોર્ટે મેઝરની કલમ ૩ ના સાચા અર્થઘટન પર એવા નિષ્કર્ષ પર આવી કે આર્કબિશપે ક્વાસી-જ્યુડિશિયલ પૂછપરછ કરીને તેમના નિર્ણય પર આવવાની જરૂર ન હતી. તેથી, આ કેસ એ પ્રસ્તાવ માટે સત્તા ધરાવે છે કે માત્ર મિલકતના અધિકારો સામેલ હોવાને કારણે, આવા અધિકારોના દાવાઓ નક્કી કરવાની ફરજ સોંપવામાં આવેલી સત્તાધિકારીઓએ અનિવાર્યપણે, કાયદાની જોગવાઈઓ સિવાય, ક્વાસી-જ્યુડિશિયલ ટ્રિબ્યુનલ તરીકે કામ કરવું જરૂરી નથી.

જેમ કે પહેલાથી જ નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો છે, એપેલેટ ઓથોરિટીએ મોટર વ્હીકલ એક્ટ હેઠળ ઘડવામાં આવેલા નિયમો અનુસાર ક્વાસી-જ્યુડિશિયલ ક્ષમતામાં કામ કરવાનું હતું. તે અધિનિયમે પરમિટ માટેના હરીફ દાવેદારોના હિતોનું રક્ષણ કરવા માટે પૂરતી જોગવાઈઓ કરી છે. આ કોર્ટની પાંચ ન્યાયાધીશોની બેન્ચ દ્વારા વીરપ્પા પિલાઈ વિ. રામન એન્ડ રામન લિમિટેડ ના કેસમાં અધિનિયમની જોગવાઈઓની વિગતવાર તપાસ કરવામાં આવી હતી. આ

કોર્ટે સ્ટેજ કેરેજ પરમિટ આપવા સંબંધિત તેની જોગવાઈઓનો વહીવટ કરવા માટે અધિનિયમ દ્વારા બનાવવામાં આવેલા સત્તાધિકારીઓના સંદર્ભમાં અધિનિયમની જોગવાઈઓની વિગતવાર તપાસ કરી. તેણે એ પણ તપાસ કરી કે બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ રિટ જાહેર કરવાની તેની વિશેષ સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતી હાઈકોર્ટ તે સત્તાધિકારીઓ દ્વારા કરવામાં આવેલા આદેશોમાં કઈ હદ સુધી હસ્તક્ષેપ કરી શકે છે. તેના ચુકાદા દરમિયાન આ કોર્ટે પાના ૫૮૬ પર નીચે મુજબના અવલોકનો કર્યા, જે વર્તમાન હેતુ માટે ખૂબ જ સુસંગત છે :—

"આમ આપણી સમક્ષ પરમિટ જાહેર કરવાના નિયમન માટેની એક સંપૂર્ણ અને ચોક્કસ યોજના છે, જેમાં કઈ બાબતોને સુસંગત તરીકે ધ્યાનમાં લેવાની છે તે જોગવાઈ છે, અને ગૌણ સંસ્થાઓથી ઉચ્ચ સત્તાધિકારીઓ સુધીની અપીલ અને પુનરીક્ષણ સૂચવેલ છે. ફરિયાદોના નિવારણ અથવા ભૂલોના સુધારણા માટેના ઉપાયો કાયદામાં જ જોવા મળે છે અને સામાન્ય રીતે આ ઉપાયોનો જ આશરો લેવો જોઈએ."

ઉપર ટાંકવામાં આવેલા આ કોર્ટના અવલોકનો અને ઇંગ્લેન્ડની સર્વોચ્ચ અદાલતોના કેટલાક સત્તાધિકારીઓમાં ચર્ચા કરાયેલા કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોને ધ્યાનમાં રાખીને, આપણે એ જોવાનું છે કે મોટર વ્હીકલ એક્ટની જોગવાઈઓ અને તે હેઠળ ઘડવામાં આવેલા નિયમો હાઈકોર્ટની એ ટીકાને ક્યાં

સુધી વાજબી ઠેરવે છે કે એપેલેટ ઓથોરિટીએ પ્રથમ પ્રતિવાદીને તેની સમક્ષ પોતાનો દષ્ટિકોણ રજૂ કરવાની સંપૂર્ણ અને અસરકારક તક આપી ન હતી. જેમ કે પહેલાથી જ સૂચવવામાં આવ્યું છે, વૈધાનિક જોગવાઈઓ એવું વિચારતી નથી કે પ્રાદેશિક પરિવહન સત્તાધિકારી (રીજીયોનલ ટ્રાન્સપોર્ટ ઓથોરિટી) અથવા એપેલેટ ઓથોરિટીએ પુરાવા નોંધવાના હતા અથવા જાણે કે તેઓ કાયદાની અદાલત તરીકે કામ કરી રહ્યા હોય તેમ આગળ વધવાનું હતું. તેઓએ સંખ્યાબંધ અરજદારો વચ્ચે નક્કી કરવાનું હતું કે તેમાંથી કોણ નવી પરમિટ આપવા માટે યોગ્ય છે. તેઓએ તમામ સુસંગત બાબતોને ધ્યાનમાં લીધી અને તેમના નિર્ણય પર આવ્યા જેને પક્ષપાતી અથવા વિકૃત તરીકે આક્ષેપિત કરવામાં આવ્યો નથી. હાઈકોર્ટની એપેલેટ બેન્ચ સમક્ષ જે એકમાત્ર ગ્રાઉન્ડ બચ્યો હતો તે એ હતો કે કુદરતી ન્યાયની જરૂરિયાતો સંતોષવામાં આવી ન હતી. આપણે જે એકમાત્ર પ્રશ્ન નક્કી કરવાનો છે તે એ છે કે શું એપેલેટ ઓથોરિટી પોલીસ દ્વારા કરવામાં આવેલા બીજા અહેવાલનો ઉપયોગ કરવા માટે વાજબી હતી, જોકે તે પક્ષકારોના હાથમાં મૂકવામાં આવ્યો ન હતો. તે અહેવાલમાં પ્રત્યક્ષ રીતે પ્રથમ પ્રતિવાદી સામે કોઈ આક્ષેપો નહોતા. તેથી તે અહેવાલમાં એવું કંઈ નહોતું જેનો સામનો કરવા માટે તેને કહી શકાય. અહેવાલની એકમાત્ર અસર એ હતી કે અપીલકર્તાની યોગ્યતા સામે ઉઠાવવામાં આવેલા ઘણા વાંધાઓ પોલીસે તેમના રેકૉર્ડની વધુ વિચારણા પર પાછા ખેંચી લીધા હતા. પોલીસ અહેવાલ આવી પરમિટો માટેના વિવિધ અરજદારોના ઉપયોગ કરતાં પરમિટ આપવા સાથે સંકળાયેલા

સત્તાધિકારીઓની માહિતી માટે વધુ છે. તેથી, અમારા અભિપ્રાય મુજબ, એપેલેટ ઓથોરિટીએ પોલીસ અહેવાલની સામગ્રી વાંચી સંભળાવી હતી તે કુદરતી ન્યાયના નિયમોનું પૂરતું પાલન હતું. અમે એ પણ નિર્દેશ કર્યો છે કે જ્યારે એપેલેટ ઓથોરિટી અપીલ સાંભળી રહી હતી ત્યારે કોઈપણ પક્ષકારો દ્વારા, ખાસ કરીને પ્રથમ પ્રતિવાદી દ્વારા એવી કોઈ ફરિયાદ કરવામાં આવી ન હતી કે બીજા અહેવાલ પર વિચાર કરવો જોઈએ નહીં અથવા તેઓ તે અહેવાલની તપાસ કરવાની અને તેમાં સમાવિષ્ટ કોઈપણ બાબતનો વિરોધ કરવાની વધુ તક મેળવવા માંગતા હતા. તે અહેવાલમાં કરાયેલા કોઈપણ વિધાનોનો સામનો કરવા સક્ષમ બનવા માટે તેઓએ સુનાવણી મુલતવી રાખવા માટે એપેલેટ ઓથોરિટી સમક્ષ રજૂઆત કરી ન હતી. પરંતુ પ્રતિવાદીના વિદ્વાન વકીલે એવું સૂચન કર્યું કે કુદરતી ન્યાયની જરૂરિયાતો કોઈપણ પક્ષકારો દ્વારા જતી કરી શકાય નહીં અને કુદરતી ન્યાયના કહેવાતા નિયમોનું પાલન કરવું એપેલેટ ઓથોરિટી માટે અનિવાર્ય હતું. અમારા અભિપ્રાય મુજબ, આવા પ્રસ્તાવ માટે કોઈ આધાર નથી. કાયદાની અદાલતમાં પણ પક્ષકાર અપીલના તબક્કે એવો પ્રશ્ન ઉઠાવવા માટે હકદાર નથી કે તેને મુલતવી રાખવાની મંજૂરી આપવી જોઈતી હતી જેના માટે તેણે પ્રથમ અદાલતમાં પ્રાર્થના કરી ન હતી. તેથી ઘણું ઓછું, આવો દાવો એવી ટ્રિબ્યુનલની અપીલમાં સ્વીકારી શકાય જે ન્યાયની અદાલત નથી, પરંતુ ક્વાસી-જ્યુડિશિયલ રીતે કામ કરતી વૈધાનિક સંસ્થા છે.

ઉપરોક્ત કારણોસર, અમારા અભિપ્રાય મુજબ, અપીલ હેઠળનો ચુકાદો ભૂલભરેલો છે અને તેને બાજુ પર રાખવો જ જોઈએ અને અમે વધુમાં એવા અભિપ્રાયના છીએ કે તે કોર્ટના વિદ્વાન સિંગલ જજના ચુકાદાએ કાનૂની સ્થિતિનો વધુ સાચો દૃષ્ટિકોણ લીધો હતો. તદનુસાર અપીલ સમગ્ર ખર્ચ સાથે મંજૂર કરવામાં આવે છે.

અપીલ મંજૂર.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.